

KWARTALNIK NEOFILOLOGICZNY, LXVII, 3/2020
DOI 10.24425/kn.2020.134223

KATARZYNA SZTANDARSKA
(UNIWERSYTET SZCZECIŃSKI, SZCZECIN)

GERMANISMEN IM VERPOLNISCHUNGSWÖRTERBUCH VON E.S. KORTOWICZ (1891)

ABSTRACT

Out of concern for language ‘purity’ ‘Polonizing’ dictionaries/dictionaries of Polish equivalents were published in Poland, whose authors (language purists) aimed to replace words/expressions of foreign origin with native-language equivalents (or with assimilated loanwords). Besides Latinisms or Gallicisms under criticism were also German loanwords. The main focus of the paper is on the presentation of the dictionary by E.S. Kortowicz (1891), in which the author seeks to eliminate Germanisms from the Polish language.

KEYWORDS: linguistic purism in Poland, lexicography, ‘Polonizing’ dictionaries/dictionaries of Polish equivalents, loanwords, native-language equivalents

STRESZCZENIE

W trosce o „czystość” językową w Polsce tworzone były „słowniki spolszczające”/„słowniki spolszczeń”, w których autorzy (puryści językowi) próbowali zastępować wyrazy/wyrażenia pochodzenia obcego rodzimymi ekwiwalentami (lub zasymilowanymi zapożyczeniami). Obok latynizmów czy galicyzmów piętnowano w nich często zapożyczenia z języka niemieckiego. Centralną część publikacji stanowi opis pracy E.S. Kortowicza (1891), w której autor dąży do wyeliminowania germanizmów z języka polskiego.

SŁOWA KLUCZOWE: puryzm językowy w Polsce, leksykografia, „słowniki spolszczające”/„słowniki spolszczeń”, zapożyczenia, rodzime ekwiwalenty

ZIELSETZUNG

Im vorliegenden Beitrag soll der Frage nachgegangen werden, welche Lemmata in „Verpolnisierungswörterbüchern“/„Polonisierungswörterbüchern“ als Germanismen betrachtet werden. Wegen der Fülle des Materials und aus Platzgründen werden wir nicht auf deutsche Entlehnungen in allen puristischen Werken eingehen. Unsere Aufmerksamkeit lenken wir vor allem auf das Wörterbuch von Kortowicz (1891). Nur am Rande werden Germanismen bei Łukaszewski (1847) und Niedźwiedzki (1917) präsentiert.

WÖRTERBÜCHER MIT FREMDWORT-LEMMATA IM DEUTSCHEN UND POLNISCHEN

In der deutschen und polnischen Lexikographie lassen sich die „fremdwortbezogenen Wörterbücher“ (Lipczuk 2013: 78) unterscheiden. Zu diesen gehören typische „erklärende Fremdwörterbücher“, in denen Wörter fremder Herkunft als Hauptlemmata nur erklärt werden. Solche Nachschlagewerke enthalten in der Regel etymologische, grammatische und phonetische Angaben (vgl. Lipczuk 2011: 205 f.). Zum anderen gibt es im Deutschen „Verdeutschungswörterbücher“ und im Polnischen „Verpolnischungswörterbücher“/„Polonisierungswörterbücher“ („słowniki spolszczające“/„słowniki spolszczeń“), deren wichtigstes Anliegen ist, Fremdwort-Stichwörter aus dem Gebrauch zu eliminieren und sie durch native Wörter/Ausdrücke oder völlig assimilierte Entlehnungen zu ersetzen. Bei derartigen lexikographischen Werken sind oft keine grammatischen oder phonetischen Informationen zu finden (vgl. Lipczuk 2001, Lipczuk 2011: 211, Lipczuk/ Sztandarska 2015: 106). In der deutschen Sprache kann man auch von „Fremd- und Verdeutschungswörterbüchern“ (bzw. „erklärend-verdeutschenden Wörterbüchern“) (Heier 2012) sprechen, wo fremdsprachige Vokabeln einerseits erklärt werden, andererseits werden für die Fremdwort-Lemmata native Wörter/Ausdrücke vorgeschlagen (vgl. Lipczuk 2013: 79, Lipczuk 2014: 119).

In Deutschland erschien in den Jahren von 1800 bis 1945 eine große Menge der fremdwortbezogenen Wörterbücher. Kirkness nennt 277 Titel von allgemeinen und Wörterbüchern mit Fachlexika. Dabei betont er, dass die Berücksichtigung aller Auflagen desselben lexikographischen Werkes unmöglich gewesen sei (vgl. Kirkness 1984: 118). Nach Lipczuks Berechnungen ist ca. die Hälfte der von Kirkness (1984) gesammelten Wörterbücher puristisch orientiert (vgl. Lipczuk 2013: 84).

Dagegen ist in Polen die Zahl der Wörterbücher mit puristischen Aufgaben nicht so groß. Polnische Autoren haben lieber sprachpflegerische Arbeiten herausgegeben, in denen meistens unkorrekte sprachliche Formen kritisiert wurden (vgl. Skobel 1872/74/77). Zu allgemeinen Verpolnischungswörterbüchern/Polonisierungswörterbüchern zählen lexikographische Werke folgender Autoren:

- Xawery F.A.E. Łukaszewski (1847),
- E.S. Kortowicz (1891) und
- Władysław Niedźwiedzki (1917).

Die puristische Tätigkeit richtete sich in den genannten Wörterbüchern besonders gegen Latinismen, Gallizismen und Germanismen.

GERMANISMEN IN DEN VERPOLNISCHUNGSWÖRTERBÜCHERN VON ŁUKASZEWSKI (1847) UND NIEDŹWIEDZKI (1917)¹

Die Untersuchungen zeigen, dass im Verpolnischungswörterbuch von Łukaszeowski und im Verpolnischungswörterbuch von Niedźwiedzki Germanismen einen beträchtlichen Teil aller Entlehnungen bilden. Im Folgenden einige Beispiele:

a) Xawery F.A.E. Łukaszeowski (1847)

abrys, achtel, adept, agitacyjja, akcyza, alabaster, almanach, alun, amarant, anarchija, androny, antaba, aplikant, architekt, architektura, areszt, armatura, artylerzysty, asystent, autor, autorstwo, azyl (vgl. Sztandarska 2018: 225);

b) Władysław Niedźwiedzki (1917)

abcug, ablegier, bagatelizować, bajtlować, foluszować, interes, kafar, kamrat, kant, kibic, kuch, kunszt, kursować, lada, lagier, landszaft, laufer, liwerant, liwerować, precel, raszpla, rejestr, rewir, rustykalny, serwilista, spendować, stal, strefa, szacunek, szlag, szmeln, szmergiel, sznycel, szpros, szranki, szwung, tragarz, trucht, warta, wecować, werbunek, wic (vgl. Sztandarska: im Druck).

DAS VERPOLNISCHUNGSWÖRTERBUCH VON KORTOWICZ (1891)

Bei polnischen Linguisten ist das Verpolnischungswörterbuch von Kortowicz (1891) weniger bekannt. Unsicher sind sogar seine Vornamen (vgl. Czesak 2007: 79). Mit der Beschreibung des Wörterbuchs beschäftigten sich Zenon Leszczyński, Artur Czesak, Ryszard Lipczuk und Katarzyna Sztandarska.

Leszczyński (2000) bespricht die Mikro- und Makrostruktur des Nachschlagewerkes. Seiner Ansicht nach berücksichtigte Kortowicz in seinem Werk den Wortschatz u. a. aus solchen Themenbereichen wie Astronomie und Meteorologie (vgl. Leszczyński 2000: 349). Leszczyński fügt hinzu, dass viele native Wörter/Ausdrücke vom polnischen Puristen selbst und noch von anderen Lexikografen stammen (vgl. Leszczyński 2000: 349).

Czesak (2007: 79–85) lenkt in seinem Artikel die Aufmerksamkeit z. B. auf die Quellen für die Verpolnischungen (d. h. Ersatzwörter/Ersatzausdrücke).

Wiederum vergleicht Lipczuk (2006) zwei Verdeutschungswörterbücher von Campe (1801) und Engel (1929, 5. Aufl.) mit den zwei Verpolnischungswörterbüchern von Kortowicz (1891) und Niedźwiedzki (1917). Der Stettiner Germanist (2001) stellt auch die Geschichte deutscher Einflüsse auf die polnische Sprache dar

¹ Hervorgehoben sind Fremdwörter. Es werden keine Modifikationen in der Schreibweise vorgenommen.

und untersucht Germanismen in den Polonisierungswörterbüchern (Kortowicz und Niedźwiedzki). In seinem anderen Artikel (Lipczuk 2007b) gibt er zusammengesetzte Verdeutschungen und Verpolnischungen aus den ausgewählten deutschen und polnischen Wörterbüchern mit puristischem Charakter an, darunter aus dem Werk von Kortowicz. Lipczuk vertritt die Meinung, dass als polnische Äquivalente auch Komposita vorkamen, aber mit dieser Methode der Ersetzung des Fremdwortschatzes durch einheimische Wörter/Ausdrücke bediente man sich in Polen seltener als in Deutschland (vgl. Lipczuk 2007b: 187). In der Monographie (2007a) nennt Lipczuk bezüglich deutscher und polnischer Autoren unterschiedliche Motive der Fremdwortbekämpfung und die Beispiele für ihre gelungenen und nicht gelungenen Ersatzwörter/Ersatzausdrücke.

Dagegen bespricht Sztandarska (2019, im Druck) im Verpolnischungswörterbuch von Kortowicz die Anordnung der Lemmata, Themenbereiche und Herkunft der Fremdwörter. Sie schreibt, dass das Werk keine umfangreiche Mikrostruktur enthalte. Im Wörterbuch gebe es fast keine grammatischen Informationen. Nur selten sei die phonetische Transkription zu finden. Zudem würden im Wörterbuch Markierungen angegeben.

HERKUNFT DER ENTLEHNTEN LEMMATA

Das Verpolnischungswörterbuch von Kortowicz (1891) registriert die Fremdwort-Lemmata aus mehreren Sprachen. Die Fremdwörter stammen besonders aus dem Lateinischen und Französischen. Hier folgen einige Beispiele:

– Latein

abdykacya, alumnus, balsam, bestya, bonifikacya, celebra, centralny, certyfikat, damnifikat, damnum, data, datować, dekret, dyskretny, edukacyjny, edytor, fabryka, faktura, ferment, feudalizm, formalny, gleba, gremium, habit, honorowy, humanista, identyczność, jowialny, jurysta, kalcynować, kalendarz, kodeks, lektor, lingwista, magister, mikstura, natura, neutralny, nobilitować, obiekt, obserwacya, oktawa, opera, orient, plenum, pluralis, pompatyczny, pozycya, prezes, punktualność, rata, recytowanie, rewolucyjny, salutować, spryt, struktura, taktowny, uformować, unia, uniform, wakat, wentylator, weryfikować, wokabularz, wokalny, zaintonować, zaproponować;

– Französisch

abonament, abonować, amant, balans, bankier, binokle, brawura, danser, debatować, depesza, elegancya, elita, etat, fasada, fason, feljeton, fornir, forsa, fotel, fregata, galanternia, garderoba, garnizon, gurman, gwarancya, harbuz, hazard, hotel, intrygant, inżynier, jeneral, kabryolet, kadet, kajet, kalibrować, kampania, kanapa, limonada, lojalność, magazyn, mundur, neceserka, niwelator, oficer, paleta, parada, pejżaż, posterunek, puder, redagować, salaterka, szykanować, talent, talon, upudrować, waryant, weranda, wizyta, zaawansować, żargon.

Es gibt auch Entlehnungen u. a. aus dem Arabischen (*algiebra, alkohol, amulet, harem, mumia*), Griechischen (*akademik, aptekarz, barbarzyniec, sferyczny, zodyak*), Hebräischen (*Abraham, Adam, faryzeuszostwo, seraficzny, talmudysta*), Holländischen (*kajuta*), Italienischen (*altana/altanka, birbant, cera, faworyt, netto*), Mongolischen (*balamucić, balamut, balamutka, kumys*), Persischen (*papuć/papucie, safian*), Russischen (*biesowy, czort, droszka, duma, sobaka*), Spanischen (*grandes/grandis, grandesa, hidalgo, metedor, sarabanda*), Tatarischen (*kotara, sahadak/sajdak, temblak*), Türkischen (*bękart, filizanka, janczar, orszak, turban*) und Ungarischen (*banat, dolman*).

Einen Teil des Fremdwortschatzes bilden darüber hinaus Anglizismen. Vgl.: *anglizować, bifszyk, dendy, dogo, drenaż, drenaża/drenowanie, drenować, dreny, foksal, galmaj/galman, gig, grog/grok, kara, klomb, kloset, klub, komfort, kompas, milord, mis, pamflet, pony/poni, rewolwer, rum, splin, sport, steik, strejk/strika/strike/steik, szal/szalik, szton/sztony, tender, toast, tramwaj, tunel, wagon*.

GERMANISMEN ALS LEMMATA²

Das Verpolnisierungswörterbuch von Kortowicz (1891) enthält – nach meinen Berechnungen – mindestens 1900 Germanismen. Darunter befinden sich vor allem Substantive, die der Allgemeinsprache zuzurechnen sind. Vgl.: *abszłus* (ukończenie, zestawienie), *aszufka* (popielniczka), *ausszus* ([dobry] wybór, [zły] brak, braki, odrzutek, wyrzutek, wyrzutki, wybierki), *cecha* (znak, oznaka, znamię, piętno, pieczęć), *celność* (doskonałość, wyborność, wyśmienitość), *dank* (dzięka, podziękowanie, wdzięczność, nagroda), *dekiel* (pokrywa, pokrywka, przykrywa, przykrywka, nakrywka, wieko, wieczko), *fang* (chwytność, pochwyt, łów, łówka, obłów, połów), *folga* (ulga, ulżenie, pobłażanie, złagodzenie, popust, popuszczenie), *frajda* (uciecha, zabawa), *futryna* (odrzwie, drzwi, odźwieriek, odźwierki, oprawa, osada drzwi, okien), *gatunek* (dobór, wybór, jakość, jakowość, podział, rodzaj), *ingrycht* (chwyt, chwytka, chwytki [w zamku]), *kloc* (kłoda, pniak, pień, śniat, odziemek, odrzynek od drzewa), *koszta* ([podrózne], wydatki podrózne, nadrózne), *larm* (hałas, wrzask, krzyk, wrzawa, tartaś, trwoga, hasło do obrony), *lista* (spis, wykaz, wyciąg), *luka* (otwór, wyłom, próżnia, szczerb, szpara, przerwa, dziura, wnęka, tkz. odstęp), *nit* (gwóźdź, ćwiek, zakówka), *pal/palik* (kół, kołek, słup, drąg z zaostrzonym końcem), *plaprowanie* (rozmowa, pogadanka, gawęda), *plaster* (okładka, maściokładka; płatek, płócienko maścią nałożone), *rachuba* (liczenie, obliczanie, obliczenie), *szacunek* (życzliwość, poważanie, godność, czcigodność, zacność, wysokocенność, czczenie), *sznur/sznurek* (powróż, powrozek, postronek, konopnik,

² Bei allen Fremdwörtern werden Verpolnisierungen in Klammern angeführt, die auf die originale Schreibung zurückgehen. Die Kapitel über Germanismen im Verpolnisierungswörterbuch von Kortowicz (1891) beziehen sich auf den Artikel von Sztandarska (2019).

uwięź, skrętka), *szyld* (cecha, znak, oznaka, godło, tarcz, tarcza), *trepy* (schody, schódki), *winda* (dźwignia, dźwigownica, podnośnia, podnośnica, kołowrot).

Die fremdsprachlichen Lemmata³ lassen sich auch in Themenbereiche untergliedern. Der entlehnte Wortschatz betrifft:

Personenbezeichnungen: *bandosz/bandoch* (żniwiarz, kośnik), *bauerfenger* (odrzychłopek, łapichłopek, rzezimieszek, złodziej kieszonkowy, odrwiświat), *baumeister* (budowniczy), *berajter* (jezdny, ujezdny, jezdnik, ujeżdżacz, objeżdżacz, objazdowy), *bindużnik* (tratewnik, spajacz tratew), *bryftreger* (listonosz, listownik, listowy, roznosiciel listów), *buchalter* (zawiadowca ksiąg kupieckich, oblicznik, liczebnik), *buchbinder* (książkooprawnik, książkooprawiacz, książkooprawca, oprawiacz książek), *budnik* (czałupnik, tkż. strażnik kolejowy, mostowy i t. d.), *buntownik* (rokoszaniec, wichrzyciel, burzyciel, podburzyciel), *dinstman* (posługacz, służebny), *fantownik* (zajmacz, zajmiciel, stróż polowy, tkż. zastawnik, zastawca, zakładnik, oraz wypożycznik, wypożyczalnik), *farbier* (barwiciel, ubarwiciel), *fenrych* (chorąży), *hausknecht* (odźwierny, stróż domowy), *kuczer* (powoźnik, pojezdnik, woźnica, woźnik, woźca), *macher* (działacz, przebieglec, wiwijacz, wichłacz, matacz, krętosz, okpisz, odrwiświat), *oberleśniczy* (nadleśniczy), *obermajster* (nadmistrz), *papla/papłacz* (breda, gaduła, plotkarz, plotucha, gawędziarz, bajda, bajacz), *stragarka* (przekupka, sprzedawczka), *werbownik* (namawiacz, namówca, swat),

den maritimen Wortschatz: *ankier/ankra* (kotwica, kotew, zwora, krępa, tkż. wychwył [u zegarka]), *barka* (łódź, łódka, statek wodny, rzeczny), *barkarz* (łodnik, wioślarz, żeglarz), *berlinka* ([na rzece] statek rzeczny, łódź towarowa, szkuta), *rudel* (ster, tkż. wiosło), *rudelnik* (sternik, wioślarz), *szyper* (łodkarz, łodnik), *żagiel* (płachta łodziowa, okrętowa), *żeglarz* (łodkarz, łodnik, wioślarz, tkż. okrętnik, majtek, oraz porucznik, naczelnik okrętowy), *żegluga* (podróż wodna, morska, jechanie, płynienie, podróżowanie wodą po wodzie, tkż. potęga morska, siła zbrojna morska),

Militärwortschatz: *aufzeer* (dozorca, strażnik), *bunt* (związek, przymierze, sojusz, tkż. rokosz, powstanie, zaburzenie), *cekauz/cekhaus* (zbrojownia), *flinta* (strzelba, rusznica, pojedynka, dwururka, odtylcówka, lefoszówka, broń odtylcowa), *helm* (szyszak, przyłbica, misiurka, tkż. pokrywa u kotła przekroplacza, [destylacyjnego]), *landwer* (obrońca krajowy), *urlopnik* (żołnierz zasłużbowy, wychodźca wojskowy), *wacha* (straż, stróża, strażnica, czaty, czatownia),

Kleidungen: *beśka* (kołnierzyk), *fartuch* ([u kobiet, rzemieślników], zapaska, zapaśnica, nabruźnik, [u powozu] przypinka, przyczepnik, kurzawnik, odkurznik), *jaka* (kurtka, jupka, kabat, kabacik, kaftanik, kaftan), *korek* ([od buta], napiętek), *mycka* (czapka, czapeczka), *obcas* (napiętek), *pantofel/pantofle* (patynek, patynki),

Essen/Trinken: *brukiew* (karpień), *dorsz* (pomuchła, kijaniec, wątłusz), *kaliszian* (drobianka [polewka z piwa z cytryną i chlebem drobnym]), *kartofel/kartofle* (ziemniak, ziemniaki, perka, perki [pochodzą z ziemstwa Peru]), *sznaps* (wódka, gorzałka), *zupa* (rosół [jeżeli nie z mięsa], polewka),

³ Einige Fremdwort-Lemmata kann man mehreren Themenbereichen zuordnen.

Verwaltung: *burmistrz* (naczelnik miasta, naczelnik miejski), *ferwalter* (zarządca, zawiadowca), *hofrat* (radca nadworny, dworu), *landrat* (radzca ziemiański, naczelnik powiatowy), *landrecht* (prawo krajowe), *szafner* (urzędnik kolejowy [skrócon.], pociągowy),

Bauwesen: *bana* (kolój, tór), *bant/banty* (wiązarek, zastrzał, zastrzały, miecze), *burga* (zamek obronny, warownia), *damfmaszyna* (parowóz, parachód, parotwór).

Auch Vornamen fanden in das Wörterbuch Eingang: *Jadwiga*, *Rajmund*, *Rajnold*, *Ryszard*, *Wilhelm*, *Zygfyrd*, *Zygmund*.

Als Germanismen treten vor allem Ableitungen auf, darunter Suffixbildungen. Ausgewählte Beispiele sind: *barkarz* (łodnik, wioślarz, żeglarz), *berajter* (jezdny, ujezdny, jezdnik, ujeżdżacz, objeżdżacz, objazdowy), *budnik* (chałupnik, tkż. strażnik kolejowy, mostowy i t. d.), *buntownik* (rokoszanin, wichrzyciel, burzyciel, podburzyciel), *damfer* (parownik, parotwór, kocioł parowy), *donder* (piorun, grom), *drukarnia* (tłocznia, odtłocznia, skorotłocznia), *drukarz* (tłocznik, odtłocznik), *farbierz* (barwiciel, ubarwiciel), *felczer* (lecznik ran, podlecznik), *gałganiarka* (płaciarka, płatniarka, szmaciarka), *gburka* (kmiotka, włościanka, wieśniaczka, gospodyni, szyd. chłopka, prostaczka), *granicznik* (sąsiad, tkż. kamień, słupek kresowy, rozdzielnik), *halter* (uczepek, uczepka, tkż. trzonek, piórowkładka), *handlarz* (przedawca, przekupień, przekupnik, tkż. kupiec [bydła, koni, zboża itp.]), *kucharz* (warzca, jadłowarzca), *landszaft* (krajobraz), *laufer* (prędkochódzca, biegus, biegacz, biegun), *lozung* (hasło), *lufcik* (przewiewnik), *ładownik* (nakładacz, tkż. ubijak, ubijacz, pobojczyk, pobijacz), *pantoflarz* (patynkarz), *plądrownik* (łupieżca, zaborca, zdierca, rozbójnik), *predykant* (kaznodzieja), *rachunkowość* (liczebność, liczenie, obliczanie, także umiejętność, nauka o liczbach, liczebności), *spicherznik* (składowy, dozorca składu, zasobni), *stragarka* (przekupka, przedawczka), *strefling* (więzień, winowajca, występca, występnik), *szkalownik* (potwarca, hanbiarz, zelźyciel, hańbiciel, obraziciel, znieważca, znieważyciel), *sznurówka* (napierśnik, oplecka, oplecek; stanik do ściągania), *szycharz* (rytownik), *szynkarka* (kaczmarka, przedawczka napojów), *tragaż* (posługacz, noszak, nosiciel, odnosiiciel rzeczy, drażnik), *wędrowczyk/wędrowiec/wędrownik* (podróżnik, przechodzień, przewłócnik, objeżykraj, objeżyświat, światołaz, włóczęga), *wekslarz* (zmieniacz, wymieniacz pieniędzy), *werbownik* (namawiacz, namówca, swat).

Auffallend sind zahlreiche Zusammensetzungen, z. B.: *ajerkuch* (dt. Eierkuchen), *banhof* (dt. Bahnhof), *bauplac* (dt. Bauplatz), *becyrksamt* (dt. Bezirksamt), *bryftreger* (dt. Briefträger), *bustak* (dt. Bußtag), *cyferblat* (dt. Zifferblatt), *damfmaszyna* (dt. Dampfmaschine), *dinstman* (dt. Dienstmann), *fakelcug* (dt. Fackelzug), *falszyrm* (dt. Fallschirm), *federpusz* (dt. Federbusch), *frachtbryf* (dt. Frachtbrief), *fraucymer* (dt. Frauenzimmer), *handgryf* (dt. Handgriff), *heksenszus* (dt. Hexenschuss), *holcsznyt* (dt. Holzschnitt), *kunstrajter* (dt. Kunstreiter), *landkarta* (dt. Landkarte), *landzman* (dt. Landsmann), *pulwersak* (dt. Pulversack), *schnelcug* (dt. Schnellzug), *schraubencyjer* (dt. Schraubenzieher), *szlafwagen* (dt. Schlafwagen), *szpajscetel* (dt. Speisezettel), *sztyfelpucer* (dt. Stiefelputzer).

Einen wenig bedeutsamen Teil der substantivischen Entlehnungen bilden einzelne Wörter, z. B.: *alp* (zmora, mora, dusikrew), *bast* (tyko), *blat* (płyta, wierzch, pokrywa, pokrycie, np. stołu), *bunt* (związek, przymierze, sojusz, tkż. rokosz, powstanie, zaburzenie), *cel* (znak, przedmiot [do którego się dąży lub strzela], tkż. zamiar, myśl, zamiysł, dążenie, przedsięwzięcie, or. dzbło [u strzelby]), *celt* (namiot), *cug* (ciąg, pociąg, zaprząg), *dach* (pokład, nakrycie, pokrycie, przykrycie, poszycie domu, budynku, zręba; strzecha), *fach* ([w urzędzie], wydział, zawód, zakres, przedmiot, zajęcie), *fant* (zastaw, zakład), *hak* (kruk, kruczek, kłuka, kluczka, zaczep, zaczepnik), *kran* (kurek, tkż. żóraw, dźwignia), *plac* (miejsce, położenie, przestrzeń niezabudowana), *sznyt* (krój), *szyk* (rząd, porządek, ład, rzędność, ustawienie bojowe, tkż. zgrabność, zręczność).

Es sind Beispiele zu finden, die altdeutscher Herkunft sind. Unter diesen gibt es recht viele Vornamen: *Adalbert*, *Adela/Adelajda*, *Adelgunda*, *Adolf*, *Adolfina*, *Amalia*, *Anzelm*, *Bernard*, *Berta*, *Brygida*, *burda*, *Eryk*, *gach/gaszek*, *gachowstwo*, *harkot*, *Hubert*, *kuks*, *Kunigunda*, *lasa/lasy*, *ludwisarnia*, *ludwisarz*, *Niksa*, *Robert*, *Roderyk*, *Rudolf*, *Ulryk*. Bei anderen Stichwörtern liegt eine „diatopische Markierung“ vor, die auf den territorialen Gebrauch der Fremdwörter hinweist (vgl. Frączek/ Lipczuk 2004: 11). Vgl.: *bandosz/bandoch* (żniwiarz, kośnik), *fiCLAUS* (bekasik, bekas najmniejszego rodzaju), *oberleśniczy* (nadleśniczy), *paplanina* (bredzenie, gadanina, gawędź, mówienie bezrosądne). Lipczuk weist darauf hin, dass Kortowicz irrtümlicherweise solche Fremdwort-Lemmata wie *granica* und *szabla* nennt, also Wörter, von denen die deutschen *Grenze* und *Säbel* stammen (vgl. Lipczuk 2007a: 165). Es ist noch festzustellen, dass das Verpolnisierungswörterbuch Germanismen registriert, die im heutigen Deutsch in derselben Form und Bedeutung vorkommen, vgl.: *abdruck* (dt. Abdruck), *anschlag* (dt. Anschlag), *baumeister* (dt. Baumeister), *buchbinder* (dt. Buchbinder), *gurt* (dt. Gurt), *kunstwerk* (dt. Kunstwerk), *loch* (dt. Loch), *mord* (dt. Mord), *raps* (dt. Raps), *recht* (dt. Recht/recht), *werk* (dt. Werk).

Außer mehrerer Substantive findet man unter den Germanismen Verben, darunter Ableitungen bzw. Präfixbildungen. Präfigierung ist im Polnischen stark mit dem Verbalaspekt verbunden. Hier einige Beispiele:

na-

naborgować (nabrać na odpłatę, na późniejszą zapłatę, tkż. napożyczać), *nabuntować* (podburzać, podburzyć, poduszczać, poduszczyć, wicherzyć), *nacechować* (naznaczyć, oznaczyć, napiętnować), *nadrukować* (natłoczyć, odtłoczyć, naodbijać, nawyciskać), *nafarbować* (nabarwiać, nabarwić, ubarwiać, ubarwić), *nakierować* (nakręcić, nastawić, ustawić, naprostować, wyprostować, nawrócić, wskazać), *naładować* (kłaść, nakłaść, nakładać, nałożyć, napełnić, napchać, natkać, natłoczyć, obarczyć, obłożyć, najuczać, najuczyć, tkż. nabić, nabijać np. strzelbę), *namordować* (nazabijać, pozabijać, podusić, tkż. zmęczyć, namęczyć się, ztrudzić się), *napakować* (napchać, napychać, nałożyć, nawkładać, napełniać, napełnić, natłoczyć, natkać, nakłaść, nawyciskać, najuczać, najuczyć), *naspacerować się* (naprzechadzać, naprzechodzić, nachodzić się), *naśrubować* (nakręcić), *natrafić*

(napotkać, spotkać, spotykać, nadejść), *natynkować* (obrzucić, narzucić, powlec mur wapnem, tkż. twarz, ciało ubielić), *nawędrować się* (nachodzić, naobchodzić, nałazić, naoblązić, natulać, nawłóczyć się),

wy-

wybrakować (wybrać, wyłączyć, wyłączać, odłączać, odłączyć, oddzielić, przebrać, porozdzielać), *wycelować* ([strzelbę], wymierzyć [futro], dobrać włos do włosa), *wydrukować* (wytłoczyć, wycisnąć [coś na czem]), *wyfarbować* (wybarwić, ubarwiać, ubarwić, zabarwić, nadać inną barwę), *wygatunkować* (porozdzielać, przebrać, poprzebierać, porozkładać, porozróżnić [podług doboru lub jakości]), *wyhaftować* (wyszywać, osnować, osnuć), *wyharować* (wyczekiwać, wczekać, wymozolić, wymęczyć), *wyladować* (wyłożyć, powykładać, wypróżniać, wypróżnić), *wylądować* (wysiadać, wysiąść, wysieść z okrętu, z łodzi, tkż. przybić, przybyć, dopłynąć, przyplłynąć [do brzegu]), *wyszorować* (wymywać, wymyć, wyczyszczać, wyczyścić, wycierać, wytrzeć, wytrzyć, wychędożyć), *wytynkować* (obrzucić, powlec [mur wapnem]),

za-

zafarbować (zabarwić), *zaglancować* (załyszczyć, połyszczyć, wyłyszczyc, obłyszczyc, wygładzić), *zachamować* (zatrzymać, zatrzymywać, powstrzymać, powstrzymywać, zaprzec, zapierać), *zaharować* (ciężko zapracować, uciulać, zaoszczędzić, zebrać trudem i znojem), *zakosztować* (doświadczać, dochodzić, przekonywać się czy dobre lub złe), *zameldować* (donieść, donosić, oznajmiać, oznajmić, uwiadomić, uwiadomić, zawiadomić), *zaszlifować* (obtaczać, obtoczyć, zagładzić, zaostrzyć), *zasznurować* (zawiązać), *zathamować* (zatrzymać, wstrzymać, zapobiedz, przeszkodzić, zastanowić np. krew), *zatyknąć* (obrzucić, powlec [mur wapnem]),

po-

poduntować (podburzać, podburzyć, poduszczać, poduszczyć, rokoszować), *podachować* (nakryć, pokryć, przykryć [budynek]), *pofarbować* (ubarwiać, ubarwić, pobarwić, zabarwić), *pofolgować* (popuścić, zwolnić, ulżyć, złagodzić, pobłażać, przepuszczać, przepuścić), *pokosztować* (doświadczać, doświadczyć, dochodzić, przekonać się [czy dobre lub złe]), *połatować* (obić, objać rzynami, przybić, przybijając rzyzny), *poratować* (dopomódz, wesprzeć, wspierać, być pomocnym), *pospacerować* (przejść, przechodzić się),

do-

dofarbować (dobarwić), *doladować* (dołożyć, dokłaść, dokładać, dopełnić, dojuczyć), *dopasować* (dostosować, dobrać), *dorachować* (doliczyć, doliczać), *dośrubować* (dokręcić), *doszorować* (doczyścić, domyc, dotrzyć skrobadłem),

prze-

przeфарbować (przebarwić, nowo ubarwiać, ubarwić, nadać świeżą barwę), *przehandlować* (przekupczyć, przekupować, przemieniać, przemienić, pozbyć co za co), *przeładować* (przeciążyć, obciążyć, tkż. przekładać, przenieść, przełożyć np. z woza na wóz), *przepakować* (przełożyć), *przewędrować* (przejść, przebyć, przechodzić, podróżować pieszo),

roz-

rozgatunkować (dzielić, rozdzielać, rozdzielić, porozdzielać, przebrać, poróżniać, rozkładać, porozkładać, rozłożyć, dobrać, dobierać, wybrać, wybierać podług doboru, dobroci, jakości lub upodobania), *rozpakować* (roztworzyć, otworzyć, odbić, odgwoździć [skrzynią, pudło], tkż. odwiązać, rozwiązać, rozwinąć), *rozsrubować* (rozkręcać, rozkręcić, odkręcać, odkręcić), *rozsnuwać* (rozwiązać, rozpętać, rozwinąć, roztroczyć), *roztratować* (rozdeptać, podeptać, przejechać, rozjechać, potrącić końmi),

od-

odpakować ([skrzynię lub pudło] otworzyć, odbić, odgwoździć, [zawinięcie] odwinąć, odwiązać, otworzyć, rozwiązać), *odsrbować* (odkręcać, odkręcić, podkręcać), *odsznuwać* (odwiązać, odwiązywać, rozwiązać), *odszorować* (odtrzeć, ocierać, obtrzeć, odmyć, obmyć, obmywać, obczyścić, oczyszczać),

s-

sfolgować (ulżyć, zwolnić, popuszczać, popuścić, pobłażać, złagodzić, przepuszczać, ochraniać), *skierować* (zbczyć, zawracać, zawrócić, nawracać, nawrócić, zwrócić, wymijać, skręcać [końmi], ustawiać, ustawić, nastawić), *sklamrować* (ściągnąć, spajać, spoić, spinać, ścieśniać, ścieśnić, do kupy składać, zbijać), *skosztować* (doświadczać, doświadczyć, dochodzić [jakości, dobroci], oraz przekonać, przekonywać, poszukiwać, sprawdzać, sprawdzić [czy dobre lub złe]),

u-

ufarbować (ubarwić, zabarwić, nadać inną barwę), *ugruntować* (umocnić, uzasadnić, udoskonalić, utrwalić), *ukrochmalić* (umączkować, namączkować), *uratować* (obronić, ocalać, ocalić, wybawiać, wybawić, wydźwignąć, wydźwigać, wydobyć, być pomocnym),

ob-

obladować (obciążać, obciążyć, ociążyć, obarczać, obarczyć, obłożyć, objuczyć), *obsnuwać* (obwiązać, obtroczyć, obkręcić),

pod-

podfarbować (podbarwić, ubarwić), *podfutrować* (podbić, podszyć, podłożyć, wysłać, wyścielać, wyścielić, wyłożyć, podwatować),

w-

wpakować (wtłaczać, wtłoczyć, wdusić, pchać, wpychać, wepchnąć, wtykać, wetchnąć, wkładać, powkładać, włożyć, wciskać, wcisnąć, wjuczyć, tkż. wtrącić, wsadzić do więzienia), *wsmarować* (wetrzeć, wetrzyć, wcierać, wzmaczać),

ab-

abdankować (odprawić, oddalić, zwolnić z obowiązku).

Als Germanismen werden von Kortowicz Verben mit der Endung -ować verzeichnet, vgl.:

bantować (wiązać, związać, spoić, spajać), *bejcować* (barwić, zabarwić, pokostować, nadać barwę drzewu, tkż. wypalać, wypalić, wygryzać, wygryźć, wyżreć), *blokować* (oblegać, osaczać, osaczyć, opasać, okolić, zagrozić, zabezpieczyć [od napaści]), *borgować* (pożyczać, brać, dawać, kupować na odpłatę,

na zaufanie), *buntować* (burzyć, podburzać, podniecać, rokoszować), *burmistrzować* (przewodzić, rozporządzać, nakazywać, górować), *cechować* (znaczyć, naznaczać, naznaczyć, oznaczyć, piętnować, znamienować, pieczętować), *fantować* (zająć, zajmować, zabrać, zabierać, zagrabieć, pociążyć), *farbować* (barwić, ubarwić, ubarwiać, zabarwić, nadać barwę np. czarną, różową itp.), *fechtować* (szermować, bić, rąbać się, walczyć na pałasze, tkż. żebrać, zbierać jałmużnę na ubogich), *flancować* (sadzić, zasadzać, rozsadzać, przesadzać), *folgować* (użyć, zwolnić, popuszczać, popuścić, przepuszczać, pobłażać, ochraniać, złagodzić, oszczędzać, uśmierzyć), *futować* (karmić, paść, popaść, popasać, tkż. podszyc, podbić, powlec, wyłożyć, wysłać, wyścielać, wywatować), *gatunkować* (dzielić, rozdzielić, rozdzielać, porozdzielać, przebrać, porozróżniać, rozróżniać, rozróżnić, rozkładać, porozkładać, rozłożyć, dobrać, dobierać podług doboru, jakości lub upodobania), *glancować* (błyszczeć, błyszczyć, połyszczyć, połyskiwać, obłyszczyć), *hamować* (wstrzymać, wstrzymywać, zatrzymać, zatrzymywać, tkż. powstrzymać, powstrzymywać, powściągać, powściągnąć się, oraz zastanawiać, zastanowić np. krew, wodę płynącą), *harować* (czekać, wyczekiwać, pilnować na kogo, tkż. doganiać, mozolić, męczyć się, ciężko pracować), *klamrować* (ściągać, spajać, spinać, ścieśniać), *labować* (zasilać, zasilić, posilać, posilić, pokrzepiać, pokrzepić się, tkż. hulać, dogadzać sobie, dobrze żyć), *luftować* (przewietrzać, przewietrzyć), *latować* (obić, objąć rzynami, przybić, przybijać rzyzny), *meldować* (oznajmiać, oznajmić, uwiadomić, uwiadomić, donieść, donosić, zgłaszać, zgłosić się), *mordować* (zabijać, zabić, zarzynać, tkż. męczyć, trudzić się), *rachować* (liczyć, obliczać, obliczyć), *szacować* (cenić, oceniać, ocenić, tkż. czcić, poważać), *szmelcować* (powlec, polewać polewą, szkliwem, oszkląć, tkż. topić, przetapiać, lać, odlewać), *sztorcować* (stawiać, odwracać, odwrócić, przewracać, przewrócić, przełożyć na ukoś, słóz, krawędź, ostrobok, tkż. podorać rolę), *taflować* (posadzkować, uposadzkować, wyłożyć, wykładać posadzką, płytami, płytkami), *wagować* (odważać, odważyć, narażać, narażać się), *wędrować* (podróżować pieszo, iść, chodzić, obchodzić, obiegać, włóczyć, przewłóczyć się z miejsca na miejsce), *żeglować* (pływać, płynąć, jechać, podróżować łodzią, okrętem, statkiem wodnym).

Im Vergleich zu Substantiven bilden im Verpolnischungswörterbuch Adjektive deutscher Herkunft keine umfangreiche Gruppe. Zu den Entlehnungen gehören Ableitungen, oft Suffixbildungen. Vgl.:

buchasty/buchaty (brzuchaty, torbiasty, worowaty, przestronny), *dychtowny* (mięszczy, nabity, szczelny, gęsty, zbity, tęgi, rzęszczy, zwięzły), *fachowy* (znawczy, doświadczony, wprawny, świadomy, biegły), *feralny* (nieszczęśliwy, niebezpieczny, smutny, żałobny), *frachtowy* (przesyłkowy, przewozowy), *gburowaty* (sposny, nieokrzęsany, chłopski), *graniczny* (ościenny, rozdzielny, styczny, kresowy, sąsiedni, sąsiedzki, stykający, łączący się), *gruntowny* (zasadny, mocny, trwały, dokładny, uzasadniony, zupełny), *kosztowny* (drogocenny, drogi, wysokiej ceny, tkż. potrzebujący wiele nakładu, pieniędzy, wydatku), *kunstowny* (sztuczny, przemyślny, twórczy, tkż. nieprawdziwy), *landszaftowy* (ziemski), *rachunkowy*

(liczebny, liczalny, liczbowy), *szykowny* (zręczny, zgrabny, zdatny, biegly, sprawny, usposobiony, dobrze ułożony), *walcowaty* (wałowy, wałkowy, wałeczki-kowaty).

ZUR AKTUALITÄT DER GERMANISMEN

Germanismen im Verpolnischungswörterbuch von Kortowicz kann man in zwei Gruppen untergliedern. Es sind Fremdwörter anzutreffen, die sich im heutigen Standardpolnisch nicht erhalten haben oder nur im geringeren Gesellschaftskreise (umgangssprachlich/dialektal) funktionieren (vgl. Lipczuk 2007a: 165). Die Beispiele sind:

aszufka (popielniczka), *becyrk* (okrąg, obwód), *fajercaig* (zapalnik, zapałki, krzesiwo, krzesiwko), *klaptysz* (stół składany), *landszaft* (krajobraz), *lozung* (hasło), *naborgować* (nabrać na odpłatę, na późniejszą zapłatę, tkż. napożyczać), *raps* (rzepak), *rudelnik* (sternik, wioślarz), *szalter* (okno, okienko w murze).

Das Wörterbuch registriert auch solche Germanismen, die im Gegenwarts-polnischen – nicht selten samt ihren Verpolnischungen – immer noch gebräuchlich sind. Vgl.:

barka (łódź, łódka, statek wodny, rzeczny), *blat* (płyta, wierzch, pokrywa, pokrycie, np. stołu), *blichtr* (błyskotka, błyskotki, świecidelko, ułuda, mamidło, złudzenie, pozor, pozorność), *blokować* (oblegać, osaczać, osaczyć, opasać, okolić, zagrozić, zabezpieczyć [od napaści]), *burmistrz* (naczelnik miasta, naczelnik miejski), *celnie* (doskonale, wybornie, wyśmienicie, niechybnie), *dach* (pokład, nakrycie, pokrycie, przykrycie, poszycie domu, budynku, zręba; strzecha), *fartuch* ([u kobiet, rzemieślników], zapaska, zapaśnica, nabrzuśnik, [u powozu] przypinka, przyczepnik, kurzawnik, odkurznik), *plaster* (okładka, maściokładka; płatek, płócienko maścią nałożone), *pomordować* (pozabijać, pozarzynać, podusić, zamęczyć, odebrać życie).

ZUSAMMENFASSENDE BEMERKUNGEN

Aufgrund der obigen Informationen lassen sich folgende Schlussfolgerungen zu den Verpolnischungswörterbüchern ziehen:

- die Verpolnischungswörterbücher/Polonisierungswörterbücher haben zum Ziel, Fremdwörter als Lemmata durch native Wörter/Ausdrücke oder völlig assimilierte Entlehnungen zu ersetzen,
- Fremdwörter, u. a. Latinismen, Gallizismen und Germanismen sollten bekämpft werden,

- die Anzahl der allgemeinen Verpolnisierungswörterbücher ist nicht groß. Zu diesen gehören drei lexikographische Werke von Xawery F.A.E. Łukaszewski (1847), E.S. Kortowicz (1891) und Władysław Niedźwiedzki (1917),
- im Artikel wurden Germanismen besprochen, die im Wörterbuch von Kortowicz nach lateinischen und französischen Entlehnungen den umfangreichsten Teil des Fremdwortschatzes bilden,
- die Untersuchungen zeigen, dass sich unter den Germanismen vor allem allgemeine Wörter/Ausdrücke befinden. Darüber hinaus registriert das Wörterbuch auch viele Beispiele aus unterschiedlichen Themenbereichen,
- der Fremdwortschatz wurde nach den Wortarten klassifiziert. Es ist festzustellen, dass im Verpolnisierungswörterbuch besonders Substantive, danach Verben und Adjektive vorkommen,
- unter den deutschen Stichwörtern treten am ersten Platz Ableitungen (Suffix/Präfixbildungen) auf. Weiterhin verzeichnet Kortowicz Zusammensetzungen und einzelne Wörter,
- unter den Fremdwort-Lemmata können solche Germanismen ausgesondert werden, die durch Verpolnisierungen nicht ersetzt wurden und bis heute immer noch gebräuchlich sind,
- es lassen sich aber auch deutsche Entlehnungen unterscheiden, die durch native Wörter/Ausdrücke oder völlig assimilierte Entlehnungen verdrängt wurden und im Standardpolnisch nicht mehr existieren.

BIBLIOGRAPHIE

- CZESAK, A. (2007): „Oczyszcziciel mowy polskiej“ E. S. Kortowicza, Poznań 1891 – idee i zawartość“, in: KAMPER-WAREJKO, J./ KAPRON-CHARZYŃSKA, I. (Hg.): *Z zagadnień leksykologii i leksykografii języków słowiańskich*, Toruń, 79–85.
- FRĄCZEK, A./ LIPCZUK, R. (2004): *Słowniki polsko-niemieckie i niemiecko-polskie. Historia i teraźniejszość*, Wołczkowo.
- HEIER, A. (2012): *Deutsche Fremdwortlexikografie zwischen 1800 und 2007. Zur metasprachlichen und lexikografischen Behandlung äußeren Lehnguts in Spachkontaktwörterbüchern des Deutschen*, Berlin etc.
- KIRKNESS, A. (1984): „Zur germanistischen Fremdwortlexikographie im 19./20. Jh.: Bibliographie der Fremd- und Verdeutschungswörterbücher 1800–1945“, in: WIEGAND, H. E. (Hg.): *Studien zur neuhochdeutschen Lexikographie IV. Germanistische Linguistik 1–3/83*, Hildesheim etc., 113–174.
- KORTOWICZ, E. S. (1891): *Oczyszcziciel mowy polskiej czyli słownik obcośłów składający się blisko z 10,000 wyrazów i wyrażeń z obcych mów utworzonych a w piśmie i w mowie polskiej niepotrzebnie używanych, oraz z wyrazów gminnych, przestarzałych i ziemszczyń w różnych okolicach Polski używanych z wysłowieniem i objaśnieniem polskiem. Ułożony dla lepszego wyrażenia się przez E. S. Kortowicza*, Poznań.
- LESZCZYŃSKI, Z. (2000): „Krótka relacja o puryście sprzed wieku“, *Prace Filologiczne XLV*, 347–352.

- LIPCZUK, R. (2001): „Deutsche Entlehnungen im Polnischen – Geschichte, Sachbereiche, Reaktionen“, in: LEUSCHNER, T. (Hg.): *Linguistik online* 8 (<https://bop.unibe.ch/linguistik-online/article/view/976/1633>, Zugriff: 06.01.2020).
- LIPCZUK, R. (2006): „Verdeutschungs- und Verpolnischungswörterbücher“, in: SCHIEWE, J./ LIPCZUK, R./ WESTPHAL, W. (Hg.): *Kommunikation für Europa. Interkulturelle Kommunikation als Schlüsselqualifikation*, Frankfurt a. M. etc., 29–39.
- LIPCZUK, R. (2007a): *Geschichte und Gegenwart des Fremdwortpurismus in Deutschland und Polen*, Frankfurt a. M. etc.
- LIPCZUK, R. (2007b): „Wyrazy złożone w słownikach ziemczających i spolszczających“, *Biuletyn Polskiego Towarzystwa Językoznawczego* LXIII, 181–188.
- LIPCZUK, R. (2011): „O słownikach wyrazów obcych, słownikach ziemczających i spolszczających“, in: AFELTOWICZ, B./ IGNATOWICZ-SKOWROŃSKA, J./ WOJDAK, P. (Hg.): *In silva verborum. Prace dedykowane Profesor Ewie Pajewskiej z okazji 30-lecia pracy zawodowej*, Szczecin, 205–216.
- LIPCZUK, R. (2013): „Einige Anmerkungen zu synchronischen fremdwortbezogenen Wörterbüchern des Deutschen“, in: LIPCZUK, R./ NERLICKI, K. (Hg.): *Synchronische und diachronische Aspekte der Sprache. Sprachwandel – Sprachkontakte – Sprachgebrauch* (= *Stettiner Beiträge zur Sprachwissenschaft* 5), Hamburg, 77–91.
- LIPCZUK, R. (2014): *Walka z wyrazami obcymi w Niemczech – historia i współczesność*, Kraków.
- LIPCZUK, R./ SZTANDARSKA, K. (2015): „Arabismen in deutschen Wörterbüchern“, *Colloquia Germanica Stetinensia* 24, 103–121.
- ŁUKASZEWSKI, X. F. A. E. (1847): *Słownik podręczny wyrazów obcych i rzadkich w języku polskim używanych*, Królewiec.
- NIEDŹWIEDZKI, W. (1917): *Wyrazy cudzoziemskie zbyteczne w polszczyźnie*, Warszawa.
- SKOBEL, F. K. (1872/74/77): *O skażeniu języka polskiego w dziennikach i w mowie potocznej, osobliwie w Galicyi. Spostrzeżenia i uwagi Prof. Dra F. K. Skobla*, 3. Aufl., Kraków.
- SZTANDARSKA, K. (2018): „O słowniku Xawerego F. A. E. Łukaszeńskiego z roku 1847“, in: KONZIOŁA-PICH, K./ PIĘCIŃSKA, A. (Hg.): *Słowa i ludzie. Ludzie i słowa. Językowe aspekty komunikacji międzyludzkiej*, Szczecin, 219–230.
- SZTANDARSKA, K. (2019): „Puryzm językowy w Polsce“, *Przegląd Dziennikarski* (31.07.2019) (<https://przegladdziennikarski.pl/puryzm-jezykowy-w-polsce/>, Zugriff: 16.03.2020).
- SZTANDARSKA, K. (im Druck): *Ekwiwalenty w słownikach ziemczających i spolszczających na podstawie prac Eduarda Engela i Władysława Niedźwiedzkiego*, Szczecin.